

Jelena Kostić-Tomović*

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet**
Srbija

KOMPLEKSNA KONVERZIJA U NEMAČKOM JEZIKU

Originalan naučni rad
UDC 811.112.2'373.611

Kompleksna konverzija u nemačkom jeziku srazmerno je slabo istražena. Tumačenja ovog fenomena u okviru germanističke lingvistike uz to su i izuzetno heterogena. Imajući to u vidu, ovaj rad na osnovu analize gotovo dve stotine uzualnih i okazionalnih kompleksnih konverzionih tvorenica ekscerpiranih iz više rečnika savremenog nemačkog jezika i iz romana *Das Glasperlenspiel* Hermana Hesea pokušava da odredi mesto i ulogu kompleksne konverzije u okviru sistema tvorbe reči u savremenom nemačkom jeziku i da ponudi sveobuhvatnu i preglednu klasifikaciju kompleksnih konverzionih tvorenica. Kompleksne konverzije tvorenice klasifikovane su na osnovu sledećih kriterijuma: vrsta reči kojoj pripada kompleksna konverzionna tvorenica, sintaksička svojstva konverzije baze i karakteristike nukleusa i satelita. Na osnovu prvog kriterijuma razlikuje se konverzija sraslih fraza u nepromenljive reči, i to u priloge, predloge i veznike, i kompleksna supstantivizacija, tj. konverzija sraslih fraza u imenice. Uz pomoć drugog kriterijuma izdvajaju se supstantivizacija verbalnih, tj. imperativskih i infinitivskih fraza, supstantivizacija pridevskih i participskih fraza i supstantivizacija neglagolskih frazeologizama, dok se pomoću trećeg kriterijuma razvrstavaju različiti tipovi supstantivizacije infinitivskih fraza.

Ključne reči: *kompleksna konverzija, kompleksna konverzionna tvorenica, konverzionna baza, supstantivizacija, neposredna konstituenta, okazionalizam.*

1. Uvod: osnovne odlike kompleksne konverzije

Kompleksna konverzija podrazumeva simultano odvijanje procesa slaganja i konverzije. Grupe reči različitog tipa, tj. glagolske, pridevske, participske i predloške fraze, frazeologizmi itd,¹ prvo srastaju, a zatim prelaze u vrstu reči kojoj ne pripada krajnja desna neposredna konstituenta tvorenice. Moguće je čak da nijedna od neposrednih konstituenta kompleksne konverzije tvorenice ne pripada istoj vrsti reči kao sama tvorenica. Naša analiza pokazala je da se kompleksnom konverzijom tvore imenice, pridevi, prilozima ili veznici.

* Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Studentski trg 3, Beograd; email jkostictomovic@fil.bg.ac.rs

** Rad *Kompleksna konverzija u nemačkom jeziku* delom se zasniva na istraživanjima obavljenim za potrebe neobjavljene doktorske disertacije *Imenice nastale konverzijom u savremenom nemačkom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom*, odbranjene na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu (Kostić 2006).

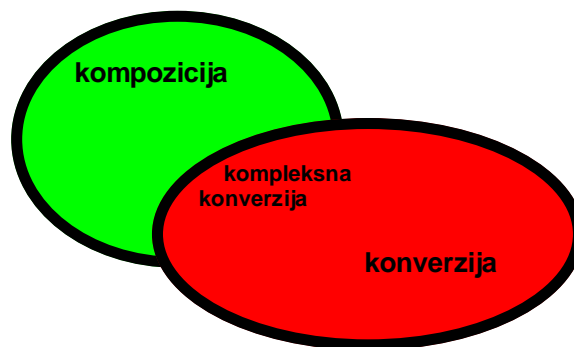
¹ Za označavanje i opis sintaksičkih fenomena u ovom će se radu koristiti terminološki aparat tzv. glagolske gramatike zavisnosti (*Dependenzverbgrammatik*), koja već nekoliko decenija dominira germanističkom sintaksom u Jugoistočnoj Evropi. U skladu s tim, termin 'frazu' upotrebljavaćemo u značenju 'grupa reči', 'sintagma', dok ćemo za označavanje stabilnih polileksičkih konstrukcija koristiti termin 'frazologizam'.

U narednim poglavljima potrudimo se da sve upravo izrečene konstatacije detaljnije objasnimo i potkrepimo odgovarajućim primerima, ekscerpiranim iz aktuelnih rečnika savremenog nemačkog jezika, kao i iz romana *Das Glasperlenspiel* nemačkog nobelovca Hermana Hesea (Hesse 1972).

2. Kriterijumi za razgraničenje kompleksne konverzije i slaganja

Iako su na prvi pogled slične složenicama, kompleksne konverzije tvorenice suštinski se od njih razlikuju. Date razlike tiču se sledećih aspekata:

1. uticaj konstituenata na morfološka svojstva tvorenice
2. broj neposrednih konstituenata
3. semantički odnos između konstituenata.

Grafički prikaz 1: Kompleksna konverzija i slaganje

2.1. Konstituente i morfološka svojstva tvorenice

Najznačajnija razlika je ta što, kao što smo već istakli, kod kompleksne konverzije novonastala tvorenica ne pripada istoj vrsti reči kao njena krajnja desna konstituenta. Tako su, primera radi, kompleksne konverzije tvorenice *jederzeit* ('uvek', 'u svako doba'),² *keineswegs* ('ni u kom slučaju', 'nikako'), *überhaupt* ('uopšte'), *bislang* ('za sada') i *zutiefst* ('najdublje') prilozi, iako su njihove desne konstituente imenice, kao *Zeit*, *f* ('vreme'), *Weg*, *m* ('put') i *Haupt*, *n* ('glava'), ili pridevi kao *lang* ('dug') i *tief* ('dubok'). Slično tome, kompleksna konverzijska tvorenica *infolge* ('usled') predlog je, uprkos tome što je desna konstituenta *Folge*, *f* ('posledica') imenica. Iako su konstituente *lernen* ('učiti') i *sein* ('biti') glagoli,

² Prilikom određivanja značenja kompleksnih konverzionih tvorenica i drugih leksema koje se navode kao primeri u radu, kao i prilikom odabira njihovih srpskih ekvivalenata konsultovali smo sledeće jednojezične i dvojezične rečnike: Duden-CD 2000, Matešić et al. 2005, Pavlović 2008 i Uroić i Hurm 2002.

kompleksne konverzije tvorenice *Auswendiglernen*, *n* ('učenje napamet') i *Beisammensein*, *n* ('druženje', 'okupljanje') ubrajaju se među imenice.

Nasuprot tome, kod složenica desna, tzv. osnovička konstituenta ne samo da određuje vrstu reči kojoj će ta složenica pripasti, nego i sve ostale njene morfološke osobine. Tako je složenica *Außenministerium*, *n* ('ministarstvo spoljnih poslova') imenica srednjeg roda koja se menja po mešovitoj deklinaciji, baš kao i njena osnovička konstituenta *Ministerium*, *n* ('ministarstvo'), dok je složenica *wunderschön* ('prelep', 'divan') pridev s pravilnom komparacijom, što i odgovara svojstvima osnovičke konstituyente *schön* ('lep').

2.2. Broj neposrednih konstituenata

Bez obzira na ukupan broj konstituenata, kod složenica se uvek uočavaju dve neposredne konstituyente čijim je „spajanjem“ data složenica nastala (Fleischer 1971: 46). Kao primer može nam ovde poslužiti imenička složenica *Bundesausbildungsförderungsgesetz*, *n* ('Savezni zakon o usavršavanju i materijalnoj potpori učenika i studenata'). Uprkos tome što sadrži četiri osnovičke morfeme (/bund/, /bild/, /förder/ i /setz/), dva prefiksa (/aus-/ i /ge-/), dva sufiksa (dva puta /-ung/) i tri fuge (/es-/ i dva puta /-s-/), ovu složenicu čine samo dve neposredne konstituyente. Te konstituyente su /bund/ ('savez') i /ausbildungsförderungsgesetz/ ('zakon o usavršavanju i materijalnoj potpori učenika i studenata').

Za razliku od složenica, kompleksne konverzije tvorenice često se, osim toga, uopšte i ne sastoje od dve neposredne konstituyente. One mogu imati tri ili čak četiri konstituyente, kao npr. okazionalizmi *Fremd-geworden-sein*, *n* ('otuđenost') ili *Nicht-mehr-hier-sein*, *n* ('odsustvo', 'odsutnost').

2.3. Semantički odnos između konstituenata

Između neposrednih konstituenata složenica uvek vlada hijerarhijski odnos semantičke prirode. To može biti odnos subordinacije ili odnos koordinacije, i u zavisnosti od toga sve se složenice dele na determinativne i kopulativne. Kod determinativnih složenica, kao što je imenica *Wildkatze*, *f* ('divlja mačka'), osnovička neposredna konstituenta, u konkretnom slučaju imenica *Katze*, *f* ('mačka'), glavni je nosilac značenja, dok odredbena neposredna konstituenta, ovde pridev *wild* ('divalj'), to značenje samo dopunjava, tj. precizira. Zbog toga se determinativne složenice nazivaju još i atributskim složenicama, a odnos između njihovih neposrednih konstituenata opisuje se kao subordinacija.

Za razliku od toga, neposredne konstituente kopulativnih složenica u semantičkom su odnosu koordinacije, što znači da obe u podjednakoj meri doprinose formiranju značenja složenice. One se zato nazivaju još i koordinativnim složenicama. Značenje kopulativne složenice zbir je značenja njenih neposrednih konstituenata, kao što je, primera radi, značenje prideva *schwarz-weiß* ('crno-beli') i *süß-sauer* ('kiselo-slatko') zbir značenja neposrednih konstituenata *schwarz* ('crn') i *weiß* ('beo'), odnosno *süß* ('sladak') i *sauer* ('kiseo').

Kod kompleksnih konverzionih tvorenica neposredne konstituente ne moraju biti u jasno prepoznatljivom odnosu semantičke subordinacije ili koordinacije. Hijerarhijski odnos između konstituenata kod njih je, naime, pre sintaksičke prirode. To nimalo ne čudi, ako se ima u vidu da je konverzionna baza zapravo srasla fraza. Jedna od neposrednih konstituenata je jezgro fraze, a ostale njene dopune i dodaci. Tako je, primera radi, u sklopu imeničke konverzije tvorenice *Fremdwerden*, *n* ('otuđivanje') kopulativni glagol *werden* ('postati') jezgro fraze, a pridev *fremd* ('stran') njegova adjektivna dopuna, dok je u sklopu konverzije tvorenice *Nichtbeachten*, *n* ('neobraćanje pažnje', 'ignorisanje') glagolu *beachten* ('obraćati pažnju', 'poštovati') pridružen negacioni dodatak *nicht* ('ne').

3. Klasifikacija kompleksnih konverzionih tvorenica

Kao što primeri koje smo do sada naveli nagoveštavaju, u savremenom nemačkom jeziku kompleksne konverzije tvorenice mogu biti raznovrsne. Analizirali smo gotovo dve stotine kompleksnih konverzionih tvorenica, što je srazmerno veliki broj, imajući u vidu da su ove tvorenice uglavnom okazionalizmi. Na osnovu te analize izradili smo trostepenu tipologiju. Pri tom smo za klasifikaciju koristili sledeće kriterijume:

1. vrsta reči kojoj pripada kompleksna konverzionna tvorenica,
2. sintaksička svojstva konverzije baze (verbalna fraza, adjektivska fraza itd.)
3. karakteristike nukleusa i satelita u okviru konverzije baze.

Na osnovu navedenih kriterijuma izdvojili smo dva osnovna tipa kompleksne konverzije u nemačkom jeziku:

1. konverzija sraslih fraza u nepromenljive reči
2. kompleksna supstantivizacija (konverzija sraslih fraza u imenice).

U okviru prve grupe, tj. konverzije sraslih fraza u nepromenljive reči razlikuje se konverzija sraslih fraza u priloge, predloge i veznike:

1. Konverzija sraslih fraza u priloge

unter dessen → *unterdessen* ('u međuvremenu', 'za to vreme')
ins Besondere → *insbesondere* ('posebno', 'naročito')
ins geheim → *insgeheim* ('potajno')

2. Konverzija sraslih fraza u predloge

an Stelle → *anstelle* ('umesto')

3. Konverzija sraslih fraza u veznike

torotz dem → *trotzdem* ('uprkos')

U okviru kompleksne supstantivizacije izdvajaju se četiri podtipa, tj. supstantivizacija imperativske, infinitivne i pridevske ili participske fraze, kao i supstantivizacija neglagolskih frazologizama. Supstantivizacija infinitiva i pridevske ili participske fraze pri tom su i same heterogene kategorije, kao što će se videti na narednim stranicama:

1. Supstantivizacija imperativskih fraza

vergiss mein nicht ('ne zaboravi me') → *Vergissmeinnicht*, *n* ('nezaboravak')

2. Supstantivizacija infinitivnih fraza

2.1. Kompleksna konverzija infinitiva

umschlossen sein ('biti obujmljen') → *Umschlossenein*, *n* ('obujmljenost')

2.2. Supstantivizacija infinitivske fraze sa kopulativnim glagolom

allein sein ('biti sam') → *Alleinsein*, *n* ('samoća')
dunkel werden ('smrknuti se', 'potamneti') → *Dunkelwerden*, *n* ('smrkavanje')
krank sein ('biti bolestan') → *Kranksein*, *n* ('bolovanje', 'bolest')

2.3. Supstantivizacija infinitivske fraze sa modalnim glagolom

leiden müssen ('morati patiti') → *Leidenmüssen*, *n* ('neizbežnost patnje')
wohl wollen ('želeći dobro') → *Wohlwollen*, *n* ('blagonaklonost', 'naklonost')

2.4. Supstantivizacija frazeologizma sa glagolom u infinitivu

Abschied nehmen ('oprostiti se') → *Abschiednehmen, n*
(*'opraštanje'*)

Angst haben ('plašiti se') → *Angsthaben, n* ('zaplašenost')

gelten lassen ('priznati') → *Geltenlassen, n* ('priznavanje',
'prihvatanje')

2.5. Supstantivizacija infinitivne fraze sa osnovnim glagolom

hier sein ('biti tu') → *Hiersein, n* ('prisustvo', 'prisutnost')

ja sagen ('odobravati', 'pristajati') → *Jasagen, n* ('odobravanje',
'pristajanje')

Wein trinken ('piti vino') → *Weintrinken, n* ('pijenje vina',
'ispijanje vina')

3. Supstantivizacija participskih i pridevskih fraza

3.1. Konverzija pridevske ili participske fraze u imenicu srednjeg roda

Niegelernte, n ('ono što nikada nije naučeno')

Längsggewußte, n ('ono što je odavno poznato')

Zeitbefreite, n ('ono što je vanvremensko')

3.2. Konverzija pridevske ili participske fraze u *nomen commune* ili u imenicu muškog ili ženskog roda

allein lebend ('koji živi sam') → *Alleinlebende, m/f* ('onaj koji živi sam')

hoch begabt ('veoma nadaren') → *Hochbegabte, m/f* ('veoma nadarena osoba')

4. Supstantivizacija neglagolskih frazeologizama

ein und alles → *Ein und Alles, n* ('srce i duša', 'sve i svja')

ein mal eins ('jedan puta jedan') → *Einmaleins, n* ('tablica množenja', 'osnova')

4. Konverzija sraslih fraza u nepromenljive reči

4.1. Predlozi i veznici nastali kompleksnom konverzijom

Veznika i predloga nastalih kompleksnom konverzijom veoma je malo. Pri tom treba, međutim, imati u vidu da ove dve vrste i ne obuhvataju veliki broj reči. Kod predloških fraza kao satelit uz predlog javlja se imenica. Tako je konverzijom predloške fraze *auf Grund* ('na osnovu') nastao predlog *aufgrund* ('na osnovu'), koji se prema trenutno važećem nemačkom pravopisu može pisati i sastavljeno i rastavljeno. Isto važi i za predlog *anstelle* ('umesto', 'namesto') čija je konverzionna baza predloška fraza *an Stelle* istog značenja. Kao primer veznika koji je nastao

kompleksnom konverzijom može nam ovde poslužiti veznik *trotzdem* ('uprkos tome'), nastao konverzijom fraze *trotz dem*.

Ove fraze zapravo su kolokacije koje su usled česte upotrebe konačno i srasle, svrstavši se pri tom prema svojim morfološkim i sintaksičkim karakteristikama među predloge. Kao i svi drugi sekundarni predlozi, i predlozi nastali kompleksnom konverzijom zahtevaju genitiv.

4.2. Prilozi nastali kompleksnom konverzijom

Adverbijalizovanih sraslih fraza ima znatno više nego predloga i veznika nastalih kompleksnom konverzijom, premda je i njih znatno manje nego imeničkih kompleksnih konverzionih tvorenica. Kao i kod predloga, razlog nastanka tvorbene konstrukcije je veoma česta upotreba određene kolokacije. Sintaksička analiza priloga iz ove grupe pokazuje da adverbijalizaciji podležu sledeći tipovi fraza:

1. imeničke fraze sa determinativom kao satelitom

(zu) der Zeit → *derzeit* ('trenutno')
jeder Zeit → *jederzeit* ('u svako doba', 'uvek')
dies Mal → *diesmal* ('ovog puta', 'sada')
manch Mal → *manchmal* ('ponekad')
manchen Orts → *manchenorts* ('ponegde')
keines Wegs → *keineswegs* ('ni u kom slučaju')

2. imeničke fraze sa pridevom kao satelitom

heutigen Tags → *heutigentags* ('u današnje vreme')

3. predloške fraze sa imenicom kao satelitom

bei Seite → *beiseite* ('postrance', 'na stranu')
zu Gunsten → *zugunsten* ('u korist')
vor Handen → *vorhanden* ('raspoloživ', 'prisutan')
über Haupt → *überhaupt* ('uopšte')
Berg an → *bergan* ('uzbrdo', 'nagore')
Berg auf → *bergauf* ('uzbrdo', 'nagore')
Kopf über → *kopfüber* ('naglavačke')

4. predloške fraze sa zamenicom kao satelitom

unter dessen → *unterdessen* ('u međuvremenu')
während dessen → *währenddessen* ('za to vreme', 'u međuvremenu')

5. predloške fraze sa pridevom u pozitivu kao satelitom

bi lang → *bislang* ('do sada')

6. predložke fraze sa pridevom u superlativu kao satelitom

zu nächst → *zunächst* ('isprva').³

Flajšer ovakve tvorenice obrađuje kao složenice (Fleischer 1971: 274–276). On ih, međutim, odvađa od ostalih priloških složenica, karakterišući ih kao „konstrukcije čija druga neposredna konstituenta nije prilog“⁴ (Fleischer 1971: 274). U skladu s tim on ih svrstava u kategoriju tzv. sraslica (nem. *Zusammenrückung*), tj. složenica „kod kojih druga neposredna konstituenta ne određuje vrstu reči [...] kojoj pripada čitava konstrukcija“⁵ (Fleischer, 1971: 58). Ova Flajšerova odluka bila je u potpunom skladu sa mišljenjem koje je vladalo u okviru dijahronog pristupa, a koje je obeležilo i prve sinhronne opise tvorbe reči u savremenom nemačkom jeziku pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina 20. veka.

Sličan stav zastupale su tako i A. Iskoz i A. Lenkova. (Iskos i Lenkova 1963) Dve sovjetske autorke smatrale su kako se sa semantičko-sintaksičkog stanovišta mogu razlikovati četiri vrste složenica: atributske i kopulativne složenice, sraslice (nem. *Zusammenrückung*) i složeno-sufiksne tvorenice (nem. *Zusammenbildung*). One su sraslice definisale na sledeći način:⁶

To je labavi spoj dvaju ili više elemenata, ponekad čak i čitave rečenice, čiji delovi u govornom procesu lako srastaju. Pojedinačne komponente sraslica zadržavaju svoju leksičku samostalnost i lako se mogu protumačiti, iako čitav kompleks katkad dobija novo značenje: *Vergißeinnicht*, *Einmaleins*, *derart*, *infolge*, *stehenbleiben* itd. Sraslice mogu pripadati različitim klasama reči (Iskos i Lenkova 1963: 39).⁷

Njima, međutim, ipak upada u oči da su ovakvi procesi spajanja i srastanja neretko praćeni i prelaskom novonastale tvorenice u neku drugu vrstu reči:

Morfološka svojstva i sintaksičko ponašanje ovog tipa složenica razlikuju se u odnosu na atributske. Ovde nema ni osnovičke ni odredbene konstituente;

³ Sličnu tipologiju ovih tvorenica nude i Flajšer i Barc (Fleischer i Barz 1992: 283).

⁴ „Konstruktionen, die als 2. Konstituente kein adverbiales Element enthalten“ (Fleischer 1971: 274).

⁵ „...bei denen die zweite unmittelbare Konstituente nicht Wortart [...] der ganzen Konstruktion bestimmt“ (Fleischer 1971: 58).

⁶ Sve citate u ovom radu na srpski je preveo sam autor rada. Da bi čitaoci koji ne vladaju nemačkim jezikom lakše mogli da prate izlaganje u tekstu su navedeni prevodi citata na srpski, dok su originalne formulacije na nemačkom jeziku smeštene u fusnote.

⁷ „Das ist eine lockere Verbindung zweier und mehrerer Elemente, manchmal sogar eines ganzen Satzes, dessen Teile im Prozess des Redens leicht zusammenrücken. Die Komponenten der Zusammenrückung behalten ihre lexikalische Selbständigkeit und sind leicht zu begreifen, obwohl der ganze Komplex manchmal umgedeutet wird: *Vergißeinnicht*, *Einmaleins*, *derart*, *infolge*, *stehenbleiben* usw. Die Zusammenrückungen können verschiedenen Wortarten angehören“ (Iskos i Lenkova 1963: 39).

gramatička kategorija i rod ovih reči ne zavise od poslednje komponente, već od pojma koji sraslica označava. Proces srastanja često je praćen i prelaskom u drugu gramatičku kategoriju.

'Der Gernegroß' je imenica, iako je poslednja komponenta pridev, 'das Einmaleins' takođe imenica, iako je 'ein' broj, 'infolge' predlog, 'das Stelldichein' imenica, 'derart' prilog itd (Iskos i Lenkova 1963: 45–46).⁸

Erben se bavio isključivo tvorbom imenica, prideva i glagola (Erben 1975). Tako su decenijama nakon njega postupili i Ajhinger (Eichinger 2000) i Remer i Macke (Römer i Matzke 2003). Hencen je pronašao solomonsko rešenje. On je odgovarajuće tvorenice obradio i u poglavlju posvećenom složenicama (Henzen 1957: 93–94), ali i u onom posvećenom konverziji (Henzen 1957: 244–245).

Za razliku od ove uglavnom starije literature, u novijoj literaturi koja se bavi tvorbom reči u nemačkom jeziku više nije retkost da se proces srastanja fraza praćen prelaskom u drugu vrstu reči posmatra kao vid konverzije. I sam Flajšer devedesetih godina 20. veka menja mišljenje i čitav niz priloga u nemačkom jeziku počinje da posmatra kao produkte konverzije:

Konverzija kao vid tvorbe priloga pre svega podrazumeva prekategorizaciju imeničkih sintagmi različite strukture. Konverzija pojedinačnih imenica ograničena je na mali broj slučajeva; kod preostalih vrsta reči ona sasvim izostaje. [...] Od pojedinačnih imenica, konverziji se podvrgavaju prevashodno imeničke temporalne odredbe čija adverbijalizacija predstavlja posledicu njihove sintaksičke funkcije. (Fleischer i Barz 1992: 282–283)⁹

Desetak godina nakon toga ovom tumačenju priključiće se i E. Donalis:

Naučna literatura osim toga i 'stapanje npr. priloga i predloga (*fortan*), predloga i imenice (*infolge, aufgrund*)' karakteriše kao srastanje (Bußmann 1990: 870).
Tvorbene konstrukcije tipa *aufgrund* koje se paralelno ostvaruju i kao fraze (*auf*

⁸ „Der morphologische Bestand und die syntaktischen Verhältnisse der Zusammensetzung dieses Typus unterscheiden sich von denen der attributiven. Hier gibt es kein Grundwort, kein Bestimmungswort; die grammatische Kategorie und das Geschlecht dieser Wörter hängen nicht von der letzten Komponente ab, sondern von dem durch diese Zusammenrückung ausgedrückten Begriff. Der Prozess der Zusammenrückung wird oft von dem Übergang in eine andere grammatische Kategorie begleitet.

Der Gernegroß ist ein Substantiv, obwohl die letzte Komponente ein Adjektiv ist, das Einmaleins ist auch ein Substantiv, obwohl eins ein Zahlwort ist, infolge – eine Präposition, das Stelldichein – ein Substantiv, derart – ein Adverb usw.“ (Iskos i Lenkova 1963: 45–46).

⁹ „Die adverbgerichtete Konversion erstreckt sich vor allem auf substantivische Wortgruppen unterschiedlicher Struktur. Konversion einzelner Substantive ist auf wenige Fälle beschränkt; von anderen Wortarten fehlt sie ganz. [...] Die desubstantivische Konversion betrifft vor allem einige substantivische Zeitangaben, die aufgrund ihrer syntaktischen Funktion adverbialisiert werden“ (Fleischer i Barz 1992: 282–283).

Grund) ja shvatam kao proizvode konverzije fraza: od fraza postaju reči, npr. *auf Grund* → *aufgrund* (Donalis, 2002: 97).¹⁰

Kriterijumi koje smo naveli na početku rada naveli su nas da poput Flajšera i Barcove (Fleischer i Barz 1992) i E. Donalis (Donalis 2002) ove tvorenice svrstamo među proizvode kompleksne konverzije. Osobito značajnu ulogu pri tom, prema našem mišljenju, igraju prvi i treći kriterijum. Da bi se određena tvorenica ubrajala među složenice, njene morfološke karakteristike moraju se podudarati sa morfološkim karakteristikama njene krajnje desne konstituente, a između konstituenata date tvorenice mora u semantičkom pogledu vladati ili odnos subordinacije ili odnos koordinacije. Adverbijalizovane srasle fraze po pravilu ne ispunjavaju ni jedan od datih uslova. One imaju po dve konstituente, ali ni prva ni druga konstituenta nisu prilozi:

außer (predlog) – *Stande* (imenica) → *außerstande* (prilog) ('u nemogućnosti')
zu (predlog) – *Tage* (imenica) → *zutage* (frazološki vezani prilog)
ab (predlog) – *Handen* (imenica) → *abhanden* (frazološki vezani prilog)
über (predlog) – *dies* (determinativ) → *überdies* ('povrh toga').

U sintaksičkom pogledu između neposrednih konstituenata vlada odnos subordinacije, ali ne i u semantičkom.

5. Kompleksna supstantivizacija

Supstantivizacija fraza i frazeologizama omogućava da se istovremeno ispune dva osnovna zahteva kojima treba da udovolji imenica: „U skladu sa sintaksičkom upotrebom imenica, tvorba reči koje pripadaju ovoj vrsti obuhvata dve mogućnosti za proširenje leksičkog jezgra nominalne sintagme: kondenzaciju, odnosno modifikaciju informacija sadržanih u njemu, ili stvaranje preduslova da jedna leksička jedinica uopšte može da vrši funkciju jezgra nominalne grupe¹¹ (Eichinger 2000: 56).

Drugim rečima, supstantivizacijom sraslih fraza kreiraju se leksičke jedinice koje ne samo da su u mogućnosti da preuzmu sintaksičke funkcije karakteristične za

¹⁰ „In der Forschungsliteratur wird außerdem mitunter die ‚Verschmelzung von z.B. Adverb + Präposition (fortan), Präposition + Substantiv (infolge, aufgrund)‘ als Zusammenrückung bezeichnet (Bußmann 1990: 870). Wortbildungsprodukte des Typs aufgrund, die parallel auch als Phrasen realisiert werden (auf Grund) verstehe ich als Konvertate aus Phrasen: Aus Phrasen werden Wörter, z.B. auf Grund → aufgrund“ (Donalis 2002: 97).

¹¹ „Die Wortbildung des Substantivs betrifft gemäß der syntaktischen Verwendbarkeit dieser Wortart Möglichkeiten, den lexikalischen Kern der Nominalgruppe auszubauen, Informationen in ihm zu kondensieren bzw. zu modifizieren oder lexikalische Einheiten überhaupt erst für den Gebrauch als lexikalischer Kern der Nominalgruppe geeignet zu machen“ (Eichinger 2000: 56).

imenice nego i da prenose informacije u veoma zgusnutom vidu. Taj kvalitet je od velikog značaja u savremenom nemačkom jeziku, budući da on pokazuje izrazitu sklonost ka nominalnom stilu, kao i izvesne aglutinativne tendencije. Kao što smo već izložili govoreći o tipovima kompleksne konverzije, osnovni vidovi poimeničavanja fraza i frazeologizama u nemačkom jeziku su:

1. supstantivizacija imperativnih fraza

Rühr mich nicht an! (Ne dotiči me!) – *Rührmichnichtan*, *n* ('nedodirak', 'pekmez')

2. supstantivizacija infinitivnih fraza

bewusst sein ('biti svestan') → *Bewusstsein*, *n* ('svest')

unwohl sein ('ne biti dobro') → *Unwohlsein*, *n* ('zdravstvene tegobe')

wohl wollen ('želeti dobro') → *Wohllwollen*, *n* ('naklonost', 'dobronamernost')

zustande kommen ('realizovati se', 'ostvariti se') → *Zustandekommen*, *n* ('realizacija')

hören sagen ('čuti da se priča') → *Hörensagen*, *n* ('čuvenje')

schlafen gehen ('otići na spavanje') → *Schlafengehen*, *n* ('odlazak na spavanje')

3. supstantivizacija pridevskih i participskih fraza

außen stehend ('stojeći po strani') → *Außenstehende*, *m/f* ('neupućena osoba')

4. supstantivizacija sraslih frazeologizama

Vater unser ('oče naš') → *Vaterunser*, *n* ('Očenaš')

Navedeni tipovi supstantivizacije u lingvističkoj literaturi imaju različiti tretman, i to kako u pogledu načina na koji se tumače, tako i u pogledu pažnje koja im se posvećuje.

5.1. Supstantivizovane imperativne fraze

Supstantivizovane imperativne fraze spominje i obrađuje gotovo svaki prikaz tvorbe reči u nemačkom jeziku. Poput adverbijalizovanih sraslih fraza, one se, osobito u nešto starijoj literaturi, shvataju kao specifičan vid složenica, nazvan sraslice odnosno *Zusammenrückung*. U modernijoj literaturi, nasuprot tome, dominira stav da su one konverzije tvorenice. Ima, međutim, i autora koji tvorenice ovog tipa uopšte i ne razmatraju, ili nude specifična tumačenja koja nisu šire prihvaćena.

5.1.1. Svrstavanje supstantivizovanih imperativnih fraza među sraslice

Pregledi tvorbenog sistema savremenog nemačkog jezika iz pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina 20. veka jedinstveni su u stavu da supstantivizovane imperativske fraze treba posmatrati kao zaseban vid složenica.

Tako Iskoz i Lenkova ove tzv. imperativne složenice smatraju sraslicama, i kao takve ih svrstavaju među složenice (Iskos i Lenkova 1963: 44–46).

Hencen imeničke složenice deli na tri grupe. Prvu čine determinativne, a drugu kopulativne složenice, dok treća obuhvata posesivne i imperativne složenice (Henzen 1957: 78–85). Prema mišljenju ovog autora, posesivnim i imperativnim složenicama zajedničko je da se ne mogu „razložiti na sastavne delove, a da se značenje pri tom sasvim ne izmeni“¹²(Henzen 1957: 83).

I Erben imperativne složenice i druge sraslice dovodi u vezu sa posesivnim složenicama: „Podrazumeva se da višečlane imenice čiji poslednji elemenat nije imenica uopšte više nisu u skladu sa uobičajenom strukturom složenice. Takve ‘sraslice’ koje u standardnom jeziku gotovo da nisu ni produktivne mogu, međutim, u pogledu funkcije biti veoma srodne ‘posesivnim složenicama’“¹³ (Erben 1975: 65).

Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog veka Flajšer još uvek tvrdi da ove i druge „sraslice“ u principu nisu ništa drugo do složenice, ali ističe da između njih i ostalih složenica postoji jasna razlika u pogledu strukture (Fleischer 1971: 58).

Na upravo citirane autore i na J. Grima pozivaju se Z. Čihocki i P. Mrazović kada tvrde:

Nasuprot drugim tipovima složenica, za sraslice je karakteristično da poslednji deo konstrukcije ne mora određivati vrstu reči: ‘Gernegroß’, ‘Taugenichts’, ‘Stelldichein’, ‘Paternoster’. Navedeni primeri objašnjavaju i nastanak alternativnog termina – imperativne složenice (*imperativische Satznamen*): čitav niz ovakvih struktura nastao je srastanjem imperativnih konstrukcija. Sraslice često u pogledu značenja predstavljaju nazive ljudi, biljaka i životinja¹⁴ (Czichocki i Mrazović 1983: 44).

Ovakvi stavovi ne sreću se, međutim, samo u starijoj tvorbenoj literaturi, već i u najnovijoj: „Sraslice shvatamo kao zaseban tip složenica, zato što su njihove neposredne konstituente takođe osnovičke morfeme [...] U pojedinim

¹² „...kann man nicht in ihre Bestandteile zerlegen, ohne die Bedeutung zu verändern“ (Henzen 1957: 83).

¹³ „Mehrgliedrige Substantive, deren Letztglied kein Substantiv ist, stimmen natürlich überhaupt nicht mehr zur üblichen Bauform der Zusammensetzung. Doch können solche – in der Hochsprache kaum produktive – ‘Zusammenrückungen’ den ‘Possessivkomposita’ nahekommen“ (Erben 1975: 65).

¹⁴ „Charakteristisch für die Zusammenrückung gegenüber den anderen Arten der Komposita ist, daß der letzte Teil des Gefüges nicht die Wortart bestimmen muß: ‘Gernegroß’, ‘Taugenichts’, ‘Stelldichein’, ‘Paternoster’. Aus den Beispielen ergibt sich auch die Wahl des zweiten Terminus – imperativischer Satzname: eine Reihe von Bildungen sind aus imperativischen Konstruktionen erwachsen. Bei den Zusammenrückung handelt es sich inhaltlich oft um Namen für Personen, Pflanzen oder Tiere...“ (Czichocki i Mrazović 1983: 44)

karakteristikama one se, međutim, znatno razlikuju od drugih složenica...¹⁵ (Römer i Matzke 2003: 81)

5.1.2. Svrstavanje supstantivizovanih imperativskih fraza u konverzije tvorenice

Flajšer i Barc svakako se ubrajaju među prve autore koji su tzv. imperativne složenice i njima srodne tvorenice počeli da sagledavaju kao konverzije tvorenice. Oni u imperativnim složenicama vide konverziju rečenica, i izdvajaju sledeće tri značenjske grupe supstantivizovanih imperativskih fraza: zajedničke imenice koje označavaju ljudska bića, kao što je imenica *Taugenichts*, *m* ('danguba'), nazive biljaka kao *Vergissmeinnicht*, *n* ('nezaboravak') i nazive predmeta i pojava kao *Stelldichein*, *n* ('randevu'), *Kehraus*, *m* ('poslednji ples', 'spremanje nakon slavlja') ili frazeološki vezana imenica *Reißaus*, *m* koja se koristi samo u sklopu frazeologizma *Reißaus nehmen* ('uhvatiti maglu') (Fleischer i Barz, 1992: 58).

U ovom pogledu, kao i u mnogim drugim, sledi ih E. Donalis, s tom razlikom što ona konverziju generalno tumači kao podtip derivacije: „Tvorbene konstrukcije poput 'Vergissmeinnicht', 'das Am-Computer-Sitzen-Müssen' ili 'ihr ewiges Das-darf-doch-nicht-mehr-sein' shvatam kao konverzije rečenica i fraza, dakle kao derivate. One ispunjavaju osnovni kriterijum za konverziju, naime taj da dolazi do promene kategorije: od rečenica i fraza postaju imenice“¹⁶ (Donalis, 2002: 96).

Sličan stav zasupa i Ajhinger, koji imperativne složenice i ostale „sraslice“ obrađuje u okviru poglavlja posvećenog konverziji (*Konversion: Janusköpfige Lexeme und mehr*), smatrajući takođe da su u pitanju poimeničene rečenice i iskazi (Eichinger 2000: 21–31).

5.1.3. Specifična tumačenja supstantivizovanih imperativskih fraza

Kao primer prilično neuobičajenog viđenja imperativnih složenica i drugih „sraslica“ mogu poslužiti razmatranja K. A. Levkovskaje. Ova autorka smatra, naime, da imperativne složenice nastaju procesom koji predstavlja kombinaciju slaganja i izvođenja, pri čemu se derivacija nekada vrši uz pomoć sufiksa, a nekada bez njega. (Lewkowskaja 1968: 136–137) Dodatna objašnjenja i obrazloženja svojih

¹⁵ „Zusammenrückungen werden hier als besonderer Typ von Komposita beschrieben, weil ihre UK ebenfalls Basismorpheme sind [...] Allerdings weichen sie in einigen Merkmalen deutlich von anderen Komposita ab...“ (Römer i Matzke 2003: 81)

¹⁶ „Wortbildungsprodukte wie 'Vergissmeinnicht', 'das Am-Computer-Sitzen-Müssen', 'ihr ewiges Das-darf-doch-nicht-wahr-sein' verstehe ich als Konvertate aus Sätzen und Phrasen, also als Derivate. Sie erfüllen das wesentliche Kriterium der Konversion, nämlich dass ein Wechsel auf der Kategorienebene stattfindet: Aus Sätzen und Phrasen werden Nomina“ (Donalis 2002: 96).

nekonvencionalnih tumačenja Levkovskaja, nažalost, ne nudi. Pretpostavljamo, međutim, da autorka pod „izvođenjem bez sufiksa“ (*suffixlose Ableitung*) zapravo podrazumeva proces obično poznat kao implicitno izvođenje, a da implicitno izvođenje onda uključuje i konverziju, da bi, konačno, u skladu s tim različite tipove kompleksne konverzije protumačila kao rezultat ukrštanje slaganja i implicitnog izvođenja.

5.2. Supstantivizacija infinitivskih fraza

Napomenuli smo ranije da supstantivizacija infinitivskih fraza razlikuje nekoliko različitih vidova. Kao i u slučaju supstantivizacije imperativnih fraza, odgovarajuća gramatička i lingvistička literatura nudi različita tumačenja, koja se radi veće preglednosti mogu razvrstati u tri osnovne grupe: supstantivizacija sraslih infinitivskih fraza tumači se kao konverzija, kao vid slaganja ili na relativno specifičan način.

5.2.1. Supstantivizacija infinitivskih fraza kao vid konverzije

Već u svom prvom pregledu tvorbenog sistema savremenog nemačkog jezika V. Flajšer konstatuje da tri „strukturna tipa“ supstantivizovanih infinitiva: prosti, prefigurirani i složeni infinitiv (Fleischer 1971). Ovi supstantivizirani „složeni infinitivi“ mogu zapravo biti determinativne složenice čiju drugu neposrednu konstituentu čini neki od ranije poimeničenih glagola, kao u sledećem primeru:

Mensch, m ('ljudsko biće') – *Leben, n* ('život') → *Menschen-**leben**, n* ('ljudski život')

ili supstantivizovane glagolske složenice, kao npr. u slučaju supstantivizovanja glagola *zusammentreffen* ('sastati se', 'podudarati se') kojim nastaje imenica *Zusammentreffen, n* ('sastajanje', 'podudaranje').

Flajšer, međutim, pominje i mogućnost poimeničavanja verbalne fraze sa regensom u infinitivu, što bi odgovaralo kompleksnoj konverziji kako smo je mi definisali. Autor razvrstava ovakve tvorbeno konstrukcije u nekoliko grupa, odnosno, drugim rečima, skicira njihovu tipologiju, i to na sledeći način:

Sa sinhronog stanovišta ovakve se konstrukcije mogu klasifikovati na osnovu elemenata koji se kombinuju sa infinitivom. Taj element može biti imenička netvorena, izvedenica ili složenica ('Kopfzerbrechen', 'Schautanzen', 'Butterbrotschmierem'), predložka sintagma ('Nachhausegehen', 'Unterwasserschwimmen'), drugi infinitiv ('Lesenlehren', 'Vergessenwollen'), pridev

ili prilog ('Rückwärtsfahren', 'Weichklopfen', 'Zuspätkommen'), particip ('Ausgelassensein', 'Bestauntwerden'), ili pak povratna zamenica 'sich', koja se kod ostalih tvorenica sa povratnim glagolima po pravilu izostavlja, dok se, nasuprot tome, pri ovakvom tipu supstantivizacije zadržava ('das Sichzeigen', 'Sichausliefern', 'Sich-die-Hände-Reiben')¹⁷ (Fleischer 1971: 192).

Isti stav sreće se i u Fleischer i Barz 1992, s tim što tu autori konstatuju da se „u principu svaki tip sintagme može podvrći konverziji“¹⁸ (Fleischer i Barz 1992: 212). Oni uz to ističu kako do uzualizacije ovakvih tvorbenih konstrukcija retko dolazi (Fleischer i Barz 1992: 213). Ovakva viđenja dele i E. Donalis (Donalis 2002: 96, 130) i Ortner i saradnici (Ornter et al. 1991: 122).

5.2.2. Supstantivizacija infinitivskih fraza kao vid slaganja

Volfgang Moč u svome pregledu tvorbe reči u savremenom nemačkom jeziku kompleksnu konverziju ne obrađuje direktno. Na osnovu primera koje navodi kada govori o deverbativnim imenicama, a pre svega o *nomina actionis*, može se, međutim, zaključiti da on poimeničene verbalne fraze sa glagolom u obliku infinitiva smatra složenicama, i to onim koje se u tvorbenoj literaturi, ali ne i kod ovog autora, obično nazivaju rekcijskim složenicama: „Kako komplementi tako i adjunkti jednog glagola mogu zajedno sa nominalizacijom graditi složenicu: 'die Götzenverehrung der Sekte', 'das Mädchenverführen des Lustmolchs', 'das Zurückbleiben des Hauptfeldes', 'das An-die-Tür-Klopfen des Hausierers'“¹⁹ (Motsch 1999: 325). Iskoz i Lenkova takođe zastupaju mišljenje da poimeničene verbalne fraze treba smatrati jednim vidom složenica, konkretno sraslicama. One polemišu sa drugim sovjetskim autorima, koji ovakve tvorbene konstrukcije neretko svrstavaju među složeno-sufiksne tvorenice, i iznose pri tom nekoliko argumenata u prilog vlastitoj tvrdnji. (Iskos i Lenkova 1963: 44–45)

¹⁷ „Synchron lassen sich die Bildungen ordnen nach Kombinationen mit einfachem Substantiv bzw. substantivischer Ableitung oder Zusammensetzung ('Kopferbrechen', 'Schautanzen', 'Butterbrotschmierer'), mit präpositionaler Gruppe ('Nachhausegehen', 'Unterwasserschwimmen'), mit einem weiteren Infinitiv ('Lesenlehren', 'Vergessenwollen'), einem Adverb bzw. Adjektiv ('Rückwärtsfahren', 'Weichklopfen', 'Zuspätkommen'), einem Partizip ('Ausgelassensein', 'Bestauntwerden'), dem Reflexivpronomen 'sich', das bei sonstigen Ableitungen von reflexiven Verben stets entfällt, hier aber oft mit in die Substantivierung übernommen wird ('das Sichzeigen', 'Sichausliefern', 'Sich-die-Hände-Reibe')“ (Fleischer 1971: 192).

¹⁸ „Prinzipiell können alle Arten von Wortgruppen der Konversion unterzogen werden“ (Fleischer i Barz 1992: 212).

¹⁹ „Sowohl Komplemente als auch Adjunkte des Verbs können zusammen mit der Nominalisierung ein Kompositum bilden: 'die Götzenverehrung der Sekte', 'das Mädchenverführen des Lustmolchs', 'das Zurückbleiben des Hauptfeldes', 'das An-die-Tür-Klopfen des Hausierers'“ (Motsch 1999: 325).

5.2.3. Specifična tumačenja infinitivskih verbalnih fraza

Kao primer relativno specifičnih stanovišta i ovde, kao i kod imperativnih složenica, može poslužiti tumačenje K.A. Levkovskaje. Prema razmatranjima ove autorke supstantivizovane verbalne fraze, bez obzira na morfološki oblik jezgra, proizvodi su složeno-sufiksne tvorbe, i to složeno-sufiksne tvorbe bez sufiksa. (Lewkowskaja 1968: 136–138).

Iz uobičajenog „repertoara“ različitih tumačenja izdvajaju se i razmatranja L. Ajhingera. Ovaj autor predlaže da se svi tvorbeni modeli koji podrazumevaju „...postepeno univerbiranje elemenata koji stoje jedni kraj drugih u sintaksičkom sledu jedne rečenice...“²⁰ (Eichinger 2000: 31) objedine pod pojmom inkorporacija (*Inkorporation*). Ovaj termin trebalo bi da obuhvati „...niz tvorbenih modela koji se udaljavaju od centralnih oblasti kompozicije i derivacije, i kreću ka sintaksičkom kraju tvorbe reči“²¹ (Eichinger 2000: 31). U tu grupu ubrajale bi se u prvom redu imperativne složenice i složeno-sufiksne tvorenice, dok bi supstantivizovane infinitivne fraze ulazile u sastav inkorporacije u širem smislu:

Tako shvaćenoj kategoriji inkorporacije u širem smislu pripadaju i sve one tvorbene konstrukcije koje na odgovarajući, tj. leksički oblikovani način u sebe integrišu komplemente i – jednim delom – suplemente različitih leksema, a pre svega glagola. [...] To, logično, počinje već u onom trenutku kada se u glagolske lekseme označene kao normalne – u ‘supstantivizacije’ infinitiva i participa – ugrađuju elementi iz sintaksičko-semantičkog okruženja date lekseme²² (Eichinger 2000: 32).

5. Zaključak

Kompleksne konverzije tvorenice su jedini tip konverzionih tvorenica koje i pojedinačno posmatrano, gotovo bez izuzetka, skreću pažnju i izazivaju određeni stilski efekat. Za razliku od svojih starijih i uzualizovanih uzora, tzv. imperativnih složenica, poput *Taugenichts, m* (‘danguba’, ‘nesposobnjaković’) i *Tunichtgut, m* (‘nikogović’, ‘ništarija’), vezanih za supstandard, novije konverzije tvorenice,

²⁰ „...allmähliche Unverbierung in der syntagmatischen Abfolge des Satzes nebeneinander stehender Elemente...“ (Eichinger 2000: 31)

²¹ „...eine Reihe von Wortbildungsarten, die sich vom zentralen Bereich der Komposition und Derivation in Richtung auf das syntaktische Ende der Wortbildung hin erstrecken“ (Eichinger 2000: 31).

²² „In einem weiteren Sinne gehören zu einer solcherart verstandenen Kategorie der Inkorporation all jene Bildungstypen, welche die vor allem in verbalen Lexemen angelegte Komplemente und – zum Teil – Supplemente in entsprechender, d.h. lexikalisch geformter Weise in sich aufnehmen. [...] Das beginnt dann logischerweise schon da, wo in als normal gekennzeichnete verbale Lexeme – ‘Substantivierungen’ von Infinitiv oder Partizip – Elemente aus dem syntakto-semantischen Umfeld dieses Lexems eingebaut werden“ (Eichinger 2000: 32).

nastale supstantivizacijom sraslih fraza i frazeologizama, uglavnom su vezane za jezik lepe književnosti (Faulsheit i Kühn 1972: 165). Ovakvi su oblici pretežno okazionalizmi. Nastaju iz težnje za kondenzovanjem, komprimiranjem jezičkog izraza: „U jednoj jednoj reči zgušnjava se čitava jedna zaokružena misao. I upravo se u tome i sastoji njihova izražajna vrednost: u zgušnjavanju izraza“²³ (Faulsheit i Kühn 1972: 164).

S obzirom da objedinjuju slaganje i konverziju, ne iznenađuje što kompleksne konverzije tvorenice pokazuju i neka od upečatljivijih svojstava složenica. U njima nekoliko različitih predstava srasta u jednu i prerasta u gotovo jedinstvenu celinu. Smanjivanjem razmaka između naglašanih slogova i njihovim pravilnijim strukturiranjem tako se postiže i specifičan prozodijski efekat (isp. Schneider 1959: 11). Kao i kod standardnih složenica, značenje tvorenice barem je za nijansu manje precizno nego značenje odgovarajuće fraze. U tome ponekad leži još jedna prednost, naravno pod uslovom da je upravo takav efekat poželjan.

Nasuprot supstantivizovanim infinitivima, pridevima i participima, supstantivizirane srasle fraze još uvek se doživljavaju kao neobične i veoma su upadljive i to nameće potrebu da se štedljivo koriste. Preteranost rastače upečatljivost i delotvornost okazionalizama, pa umesto da doprinesu kvalitetu jezičkog izraza, one ga ugrožavaju. Kao i drugi okazionalizmi, kompleksne konverzije tvorenice nikada ne smeju biti same sebi svrha, niti mogu sami po sebi obezbediti originalnost književnom delu, ili bilo kome drugom tekstu (Schneider 1959: 165–175).

Literatura

- Czichocki, S. i Mrazović P. 1983. *Lexikologie der deutschen Sprache*. Novi Sad: ISJK.
- Donalis, E. 2002. *Die Wortbildung des Deutschen. Ein Überblick*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Duden-CD. 2000. *Das große Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. Mannheim et al: Dudenverlag.
- Eichinger, L. M. 2000. *Deutsche Wortbildung. Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Eisenberg, P. 1998. *Grundriss der deutschen Grammatik*. Band 1: Das Wort. Stuttgart/Weimar: Verlag J. B. Metzler

²³ „In einem Wort verdichtet sich ein abgeschlossener Gedanke. Und darin besteht auch ihr Ausdruckswert: in der Verdichtung der Aussage“ (Faulsheit i Kühn 1972: 164).

- Erben, J. 1975. *Einführung in die deutsche Wortbildungslehre*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Faulsheit, D. und G. Kühn 1972. *Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache*. 5., überarbeitete Auflage. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- Fleischer, W. 1971. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. 2., unveränderte Auflage. Leipzig: VEB Bibliografisches Institut.
- Fleischer, W. und I. Barz 1992. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Henzen, W. 1957. *Deutsche Wortbildung*. Zweite, verbesserte Auflage. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Hesse, H. 1971: *Das Glasperlenspiel. Versuch einer Lebensbeschreibung des Magister Ludi Josef Knecht samt Knechts hinterlassenen Schriften*. Herausgegeben von Hermann Hesse. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Iskos, A. M. und A. F. Lenkova. 1963. *Deutsche Lexikologie für pädagogische Hochschulen und Fremdsprachenfakultäten*. 2. Auflage. Leningrad: Staatsverlag für Lehrbücher und Pädagogik des Ministeriums für Bildungswesen der RSFSR.
- Kostić, J. 2006. *Imenice nastale konverzijom u savremenom nemačkom književnom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom*. Neobjavljena doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
- Matešić, J. et al. 2005. *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Globus/Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Ortner, L. et al. 1991. *Substantivkomposita. Komposita und Kompositionsähnliche Strukturen 1*. Deutsche Wortbildung. Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache. Eine Bestandsaufnahme des Instituts für deutsche Sprache Forschungsstelle Innsbruck. Vierter Hauptteil. Berlin. New York: Walter de Gruyter.
- Pavlović, D. 2008. *Pravni rečnik nemačko-srpski*. Beograd: Službeni glasnik.
- Römer, Ch. und B. Matzke (2003). *Lexikologie des Deutschen. Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Schneider, W. 1959. *Stilistische deutsche Grammatik. Die Stilwerte der Wortarten, der Wortstellung und des Satzes*. Basel et al.: Herder.
- Uroić, M. i A. Hurm. 2002. *Njemačko-hrvatski rječnik s gramatičkim podacima i frazeologijom*. 3. izdanje. Zagreb: Školska knjiga.

Zusammenfassung

KOMPLEXE KONVERSION IM DEUTSCHEN

Nach der genauen Bestimmung des Begriffes 'komplexe Konversion' im ersten und seiner Abgrenzung von der Zusammensetzung im zweiten Kapitel wird in der vorliegenden Arbeit eine anhand der Analyse von fast zwei Hundert Korpus- und Wörterbuchbelegen erarbeitete Typologie von komplexen Konversionsbildungen in der deutschen Gegenwartssprache angeboten. Diese Typologie basiert auf folgenden drei Kriterien: die Wortart der komplexen Konversionsbildung, syntaktische Charakteristika von Konversionsbasen sowie Charakteristika von Nuklei und Satelliten im deren Rahmen. Innerhalb von zwei großen Subklassen auf der obersten Klassifikationsebene (indeklinable und substantivische Konversionsbildungen) werden auf den unteren Klassifikationsebenen mehrere Untergruppen unterschieden, wie z. B. adverbiale, präpositionale und konjunktionale Konversionsbildungen sowie substantivierte Verbal-, Adjektival- und Partizipialphrasen und substantivierte Phraseologismen. Es werden entsprechende Beispiele usueller und okkasioneller Natur angeführt und kurz erläutert. Zum Schluss werden noch stilistische Merkmale von komplexen Konversionsbildungen, vor allem in literarischen Texten, in groben Zügen erörtert.

Schlüsselwörter: *komplexe Konversion, komplexe Konversionsbildung, Konversionsbasis, Substantivierung, unmittelbare Konstituenten, Okkasionalismus*

Rad primljen: 30. septembar 2010.
Ispravka rukopisa dostavljena: 25. oktobar 2010.
Rad prihvaćen: 1. novembar 2010.